

Jantien Dhont & Katinka de Croon

CODEBREKER

Hoe zorg je ervoor dat je tekst logisch, professioneel en aantrekkelijk is?

communicatiereeks

Inleiding

Als pabostudent schrijf je veel teksten, zowel in de context van de stageschool als in die van de opleiding. Die teksten schrijf je niet zomaar: ze hebben altijd een functie, een doel. Met die teksten wil je je mentor bijvoorbeeld laten zien hoe je je rekenles hebt voorbereid of wat je hebt geleerd van vakgeïntegreerd ontwerpen van onderwijs.

Schrijven is een communicatief proces. Als schrijver heb je altijd een bepaald doel en met dat doel wil je een bepaald publiek bereiken. *Waarom schrijf ik deze tekst?* en *Voor wie schrijf ik deze tekst?* zijn dan ook de belangrijkste vragen die je jezelf voor, tijdens en na het schrijven stelt. Het antwoord op deze vragen beïnvloedt namelijk de manier waarop je de tekst gaat schrijven.

Kennis, vaardigheden en taalbewustzijn vormen de leidraad voor *Codebreker*. We spreken ook wel van *taalcompetenties* waarover je als leerkracht basis-onderwijs zou moeten beschikken.

Voor kennis heb je allereerst *inhoudelijke kennis* nodig. Wat moet je allemaal weten en kennen voordat je de tekst gaat schrijven? Je kunt pas een goed reflectieverslag schrijven over jouw didactisch handelen in een geschiedenisles over de middeleeuwen als je precies weet wat je hebt gedaan, waarom je dat hebt gedaan en waarom je het op die manier hebt gedaan. Naast inhoudelijke kennis speelt ook *kennis van tekstgenres* een belangrijke rol. Wat voor soort tekst wordt er van je verwacht? Welk teksttype is passend bij het doel? Wanneer is er bijvoorbeeld sprake van een reflectieverslag? Aan welke kenmerken moet zo'n verslag voldoen? Wat is de opbouw? Welk taalgebruik hoort daarbij?

Ook *kennis van het taalsysteem* is noodzakelijk. Welke woorden, begrippen en uitdrukkingen hanteer je, hoe formuleer je je zinnen, hoe breng je samenhang aan en wat is de correcte spelling?

Als het gaat om *vaardigheden* bij het schrijven, dan spelen doel en publiek weer een belangrijke rol. De vaardigheid om kennis te vertalen naar een tekst die je doelgroep aanspreekt, is heel belangrijk. Wat willen ze weten en wat niet? Welke informatie is relevant en wat is bijzaak? Hoe breng je een logisch verband aan tussen de feiten in je theoretisch kader en welke conclusie zal aannemelijk worden gevonden? Hoe zorg je voor een synthese tussen alle onderdelen van je tekst? Vaardigheden verwerf je door veel te oefenen, feedback te krijgen en weer te reviseren; met andere woorden: door veel te lezen en te schrijven en te herschrijven.

Taalbewustzijn heeft te maken met jouw houding ten aanzien van je schriftelijke taalgebruik. In hoeverre ben je je ervan bewust dat jij als aanstaande leerkracht een voorbeeldfunctie vervult voor kinderen in het basisonderwijs? Ben je je ervan bewust dat een brief vol spelfouten naar ouders afleidt van de inhoud en afbreuk doet aan je professionaliteit als leraar? Kortom, met een positieve attitude laat je zien dat je bereid bent om jouw schriftelijke taalvaardigheid te ontwikkelen. Dat doe je door actief op zoek te gaan naar kennis en vaardigheden en die vervolgens gericht te oefenen.

Codebreker helpt je bij het ontwikkelen van je eigen schriftelijke taalvaardigheid. Het is een hulpmiddel en naslagwerk voor studenten en een feedbackmiddel voor docenten. Door middel van codes geven docenten je gericht feedback op jouw schrijfproducten. Met behulp van die codes en *Codebreker* ga je zelf na waar je kennis en/of vaardigheden nog tekortschieten. Je breekt dus zelf de codes! Door het zelf analyseren en verbeteren van je teksten, zul je in de toekomst niet alleen meer kennis en vaardigheden verwerven, maar ook taalbewuster worden en fouten sneller gaan herkennen en vermijden.

Deel 1 van *Codebreker* heeft betrekking op de tekst als geheel.

Hoe schrijf je een tekst in overeenstemming met het beoogde genre?

Het gaat dan om het duidelijk maken van je doel (GD), om de opbouw van je tekst (GO), om de inhoudelijke kwaliteit (GI) en om de structuraanduidingen binnen je tekst (GS).

Deel 2 gaat over de manier waarop je de inhoud verwoordt. Doe je dat op een voor je publiek begrijpelijke (B) en aantrekkelijke manier (A) en past jouw taalgebruik bij het doel en genre (G)?

Deel 3 ten slotte, gaat over de correctheid van je tekst.

Na formulering (F) volgen de regels voor een correcte spelling, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen spelling van werkwoorden (SW) en niet-werkwoorden (SN). Het boek wordt afgesloten met de regels voor interpunctie (IN).

Schematisch weergegeven, ziet de opzet van *Codebreker* er als volgt uit. De tekst als geheel wordt als betekenisvol vertrekpunt genomen, waar deel 2 en 3 uit voortvloeien. Deel 2 heeft betrekking op het alinea- en zinsniveau, maar uiteraard is de begrijpelijkheid, aantrekkelijkheid en gepastheid van zinnen en alinea's in grote mate afhankelijk van het tekstgenre. Deel 3 ten slotte, heeft betrekking op woordniveau (spelling) en zinsniveau (formulering, interpunctie).

Deel 1 Genre

Doel (GD)	Opbouw (GO)	Inhoudelijke kwaliteit (GI)	Structuur-aanduidingen (GS)
Is het doel van je tekst duidelijk, is de opbouw van de tekst passend, is er sprake van inhoudelijke kwaliteit en zijn er voldoende structuuraanduidingen gebruikt?			

Deel 2 Verwoording

Begrijpelijkheid (B)	Aantrekkelijkheid (A)	Gepastheid (G)
Zijn de zinnen in je tekst op een begrijpelijke, aantrekkelijke en gepaste manier verwoord?		

Deel 3 Correctheid

Formulering (F)	Spelling (SW en SN)	Interpunctie (IN)
Zijn de zinnen in je tekst correct geformuleerd? Zijn de woorden in je tekst correct gespeld? Is de juiste interpunctie toegepast?		

GO (tekstopbouw)

De code GO krijg je als je tekst nog niet voldoende logisch geordend is om je doel te bereiken.

Als je je tekstdoel gekozen hebt, is het raadzaam om een bijbehorende opbouw te kiezen die vaak gebruikt wordt voor dat doel. Met zo'n vaste structuur bied je de lezer een tekst die goed te volgen is. Bijvoorbeeld: ga je een probleem onderzoeken en wil je daar een oplossing voor aanreiken? Dan is de volgende volgorde een logisch stappenplan: probleem, oorzaak, mogelijke oplossingen, beste oplossing, advies.

Een tekstdoel bereik je onder andere dus als de opbouw van een tekst overeenkomt met de kenmerken van het tekstgenre. Op de volgende pagina vind je een schema met enkele tekstdoelen en de bijbehorende logische tekstopbouw. Elk onderdeel is essentieel en mag daarom niet ontbreken. Als je in een reflectieverslag bijvoorbeeld alleen beschrijft wat je hebt gedaan en niet op de situatie reflecteert, dan ontbreekt het reflectieve gedeelte. Juist dat gedeelte is het belangrijkste onderdeel van het reflectieverslag.

Schema met tekstsoorten, -doelen en bijbehorende opbouw

Soort tekst en doel	Veel voorkomende opbouw
<p>Reflectieverslag doel: laten zien wat je geleerd hebt en in hoeverre dat overeenstemt met bijv. je POP en de competenties voor de opleidingsfase waarin je zit.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. inleiding (met je leerdoel, context, doel verslag en opbouw verslag) 2. ervaringen/gevalsbeschrijvingen (via STAR-methode: situatie, taak, actie, resultaat) 3. reflectie (Wat heb je geleerd, in hoeverre komt dat overeen met de vereiste competenties?) 4. conclusie (Wat heb je geleerd en wat moet je nog optimaliseren?)
<p>Afstudeeronderzoek doel: laten zien dat je in staat bent om praktijkonderzoek te doen waar de basisschool iets aan heeft.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. inleiding (probleemanalyse, context en doel (Wat is er aan de hand, waar speelt het en wat is er nodig?)) 2. theoretisch kader (Wat weten we al, kan dat behulpzaam zijn bij de oplossing? Wat gaat er nu onderzocht worden?) 3. methode van onderzoek (beschrijving en verantwoording dataverzameling, respondenten, instrumenten en analyse) 4. resultaten (en discussie van de resultaten. Hoe valide en betrouwbaar zijn ze?) 5. conclusie en aanbeveling
<p>Adviesrapport doel: advies uitbrengen over probleem dat opgelost moet worden.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. inleiding: probleemanalyse, context en doel (Wat is er aan de hand, waar speelt het en wat is er nodig?) 2. theoretisch kader (Wat zijn de randvoorwaarden waarbinnen het opgelost moet worden? Wat is het plan van aanpak en waarom?) 3. mogelijke oplossingen (beschrijving mogelijke oplossingen en weging van de voor- en nadelen aan de hand van vastgestelde criteria) 4. conclusie/advies (beste oplossing)

Schema met logische verbanden als je van links naar rechts leest

Mogelijk probleem en doel	Theoretisch kader dat daarop aansluit	Methode van onderzoek dat daarop aansluit
⇒	⇒	⇒
Hoe kunnen we omgaan met adhd-leerlingen zodat ze zich beter kunnen concentreren?	Er is veel onderzoek naar gedaan, het meest voorkomende (en bewezen) advies is leerlingen te laten bewegen, voordat ze stil moeten zitten en luisteren.	Advies uitproberen in de praktijk door een aantal docenten die adhd-leerlingen in de klas hebben. Daarmee bevestig of falsifieer je de resultaten.
Schoolleiding wil toetsresultaten verhogen, vermoedelijk wordt er door leerkrachten te weinig tussentijds feedback gegeven. Schoolleiding wil exacter weten hoe vaak docenten tussentijdse feedback geven op opdrachten.	Uit veel onderzoek blijkt dat het leerrendement omhoog gaat als leerlingen tussentijds (formatieve) feedback krijgen op hun werk.	In kaart brengen hoe vaak leerkrachten tussentijds feedback geven op het werk van hun leerlingen. Niet door de leerkrachten vragen te laten beantwoorden maar door een kwartaal lessen bij te wonen en bij te houden wat er gebeurt op het gebied van feedback.
Waarom besteden niet alle docenten structureel aandacht aan pesten op school?	Uit onderzoek blijkt dat docenten pesten weliswaar een heel belangrijk onderwerp vinden maar handelingsverlegen zijn als het om instructies en interventies gaat. Daarnaast worden ze 'afgerekend' op de toetsresultaten en niet op soft skills. Er is dus ook geen prikkel om het op de agenda te zetten.	Onder alle docenten van een opleiding door interviews/enquêtes achterhalen wat hun beweegredenen zijn om wel/geen aandacht aan pesten te besteden. Afhankelijk van de resultaten bevestig of falsifieer je daarmee de theorie en breng je misschien ook nog andere redenen boven tafel (bijvoorbeeld gevoel van onveiligheid jegens schoolleiding die in het verleden niet optrad tegen pesters).

A Aantrekkelijk taalgebruik

Behalve dat je tekst begrijpelijk moet zijn, is het ook belangrijk dat de tekst ‘lekker leest’. Is er variatie in woordkeus? Is de tekst niet saai? Hieronder staan zeven taalkwesties beschreven die een tekst minder aantrekkelijk maken.

1. Te veel naamwoordstijl
2. Te formele of te ambtelijke stijl (passieve vormen)
3. Werkwoordverstopping
4. Opeenstapeling van voorzetsels
5. Storende (woord)herhalingen
6. De zinnen zijn te lang of aaneengeregen
7. Te weinig variatie in zinslengte of zinsbouw

A1. Te veel naamwoordstijl (An)

We spreken van ‘naamwoordstijl’ als in een tekst veelvuldig zelfstandige naamwoorden gebruikt worden die afgeleid zijn van werkwoorden. Je hebt dan van bepaalde werkwoorden een zelfstandig naamwoord gemaakt. Je zinnen worden zo onnodig omslachtig.

Te vermijden	Beter is
De beoordeling van de leerlingen vindt plaats door de docent. Het beoordelen van de leerlingen vindt plaats door de docent.	De docent beoordeelt de leerlingen.
Het complimenteren van de kinderen gebeurde gisteren door de stagiaire.	De stagiaire complimenteerde gisteren de kinderen.

Ten slotte:

Er is sprake van een stijlbreuk als je verschillende stijlen mengt in een tekst. Je mentor een ‘baas’ of ‘koning’ noemen in je reflectieverslag, is niet iets wat je verwacht in dat genre. Stijlbreuken maken een tekst al gauw amateuristisch. Houd daarom per tekst één stijl aan.

Te vermijden	Beter is
Als u weet welke voordelen het Nieuwe Werken heeft, zou het belachelijk zijn als u niet overstag gaat.	Als u weet welke voordelen het Nieuwe Werken heeft, <i>kunt u overwegen</i> of het iets voor u is.
Hieronder zal ik de belangrijkste argumenten geven. Het zit er dik in dat u door mijn sterke punten overtuigd zal zijn van mijn gelijk.	Hieronder zal ik de belangrijkste argumenten geven. <i>Uiteraard</i> hoop ik u met mijn sterke punten te overtuigen.

Ei-ij (en d-t-fouten) kunnen leiden tot hilarische taferelen ...

Kok bereidt kip

Kok berijdt kip

Kok bevrijdt kip

Kok bevrijt kip

In bijlage 5 is een groot aantal struikelblokken opgenomen.

Kok berijdt kip